

„ПРВО ЈЕ БИЛА ТИШИНА, ОНДА ЈУ ЈЕ ПРОБИЛА РЕЧ“ (ОБРАЋАЊЕ ПОВОДОМ ПРОСЛАВЕ ГОДИШЊИЦЕ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ 28. 2. 2025. ГОДИНЕ)

Горан Милашиновић

УДК: 821.163.41-5

Прво је била тишина, онда ју је пробила реч, па *фама воланџ*, човекова неиздржива потреба да мисао исприча и пренесе даље. Из ње се, пре писма, родила књижевност. Писало се чекићем и длетом, здесна налево, па гушчјим пером, слева надесно. Свитке су замениле књиге, а њих данашњи дигитални записи, што из угла еволуције уопште није велики скок. Тако је и са библиотекама, еволуција без праве еволуције. Од прве у Уру, преко најчувеније Александријске, до данас највећих, у Паризу и у Британском музеју, најважније је било да се има полица. Имала их је и она Асурбанипалова у Месопотамији, као и ова наша Народна библиотека Србије. Полице су главне, биле с времена на време декорисане литературом или не. Библиотека без полица је као одело без џепова. Полице има и библиотека у рају, којим од 1986. шета Борхес, а он је неком приликом рекао да је рај одувек замишљао у облику својеврсне библиотеке. Књиге су жуте због полица. Миришу на олово или земљу, дим и мемлу, само кад су на полицама. Без полица, библиотеке би остале ускраћене за прашину, а замислите како би то бедно и недолично изгледало да у библиотекама нема прашине. Без полица време у библиотекама би, вероватно, стало и књиге не би биле у стању да онако величанствено нечујно остаре. Без полица, библиотеке не би биле места помешаних порока. Кад не би било полица, на ком би месту самовале напуштене књиге? На полицама живе муке штампарских радника који су штампали књиге скрибомана. Без полица, библиотеке не би биле куће.

Из угла Унеска, сарадња Националне комисије са Народном библиотеком Србије (НБС) од великог је значаја. Она је депозитна библиотека за сва документа Унеска. У њој је похрањена и чува се наша најважнија национална документациона културна баштина. Унеско је 1997. покренуо програм „Сећање света“ да би се део те светске баштине који има универзалну и изванредну вредност, пандан светском регистру културне баштине, промовисао и сачувао. На светској листи „Сећање света“ уписано је до сада око 500 добара, од тога четири из Србије. Народна библиотека Србије је директно номиновала Архив Николе Тесле, уписан 2003, и *Мирослављево јеванђеље*, уписано 2005, најдрагоценији и највреднији документ културног наслеђа у Србији. Од тада су та два културна добра, заједно са телеграмом објаве рата Аустроугарске Србији и документарне збирке Прве конференције Покрета несврстаних у Београду, у друштву осталих драгуља светске документационе културе, попут Бетовенове *Деве-ше симфоније*, Гутенбергове *Библије*, Гетеових и Коперникових рукописа, француске Декларације о правима човека и грађанина из 1789. године.

Мирослављевом јеванђељу је име дао четврти управник Народне библиотеке Србије – Стојан Новаковић. Те 1874. је боравио у Кијеву на Конгресу археолога и видео на изложби 166. страну *Јеванђеља*, коју је због њене лепоте украо на Хиландару владика кијевски Порфирије Успенски тридесет година раније. Преосвећени владика ју је изложио на Конгресу као приватно власништво, не сматрајући своје дело грехом. Новаковић ју је фотографисао и тако сачувао од заборавља, наденувши јеванђелистару име које од тада носи. Године 2019. Русија је након 175 година вратила Србији 166. страну *Мирослављевој јеванђеља*, те је оригинал коначно комплетиран. Чува се у Народном музеју, након што је седамсто година провело у манастиру, а потом сто година на разним лађама судбине. На сајту Народне библиотеке Србије доступно је дигитално прелиставање.

У НБС је 2012. спроведен Унесков пројекат „Амаркорд“. Ова реч на ромањолском језику значи *сећам се*, што се уклапа у програм „Сећање света“, иако се овде ради о енглеском акрониму за „Пројекат праћења и процене утицаја микроорганизама на документационо наслеђе у колекцији НБС“. Анализиране су колоније бактерија и гљивица на списима и документационој баштини из Манастира Високи Дечани, који се налазе у фондусу НБС. Други, практични аспект „Амаркорда“ односио се на курсеве за средњошколце конзерваторске струке, студенте и библиотекарe, пре свега завичајних библиотека, о начинима и законским обавезама заштите ретких и старих књига. Народна библиотека Србије је на крају организовала велику изложбу о пројекту „Амаркорд“ да би се ширира јавност упознала са проблемима и изазовима са којима се срећу конзер-

ватори и библиотекари како би се сачувала библиотечка грађа за будуће генерације.

А кад је већ реч о проблемима, поготово у данашње време великих изазова и лудила, завршио бих цитирајући Монтескјеа: „Не знам ниједан проблем“, вели он, „који сат времена читања није ублажило“. Библиотеке, можда, неће спасти свет од човека, али ће га учинити подношљивијим.

*Горан Милашиновић,
писац,
председник Националне комисије за сарадњу са Унеском*